

Відгук
офіційного опонента на кваліфікаційну наукову працю
Бекірова Усеїна Різайовича
«Кримськотатарський пісенний фольклор в академічній і джазовій
композиторській практиці»,
представленої на здобуття ступеня доктора філософії за
спеціальністю 025 – Музичне мистецтво
у разову спеціалізовану раду ДФ 26.850.017
Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв

Актуальність дослідження. Культура України XXI століття переживає значні трансформації, що відобразили загальноєвропейські цивілізаційні процеси: глобалізаційний злам, зміну мистецької парадигми, появу нових креативних технологій, інтеграцію національних надбань у світовий простір тощо. Зазначені явища суттєво впливають на сучасну професійну композиторську творчість, яка інтенсивно розвивається, й одночасно покликана зберегти духовний спадок народу.

Одним із шляхів поступу нашої держави, утвердження її своєрідності, значущості є вивчення, осмислення власного історичного досвіду, студіювання досягнень певного регіону, опанування діяльності провідних майстрів, впровадження їх концепцій в практику сьогодення.

Різні аспекти української музичної культури знайшли висвітлення у роботах Г. Карась, Л. Кияновської, О. Козаренка, Л. Корній, А. Кравченко та ін. Локальні особливості були предметом розвідок І. Бермес, Т. Мартинюк, Л. Микуланинець, О. Стебельської, М. Черепанина та ін. Вченими здійснено осягнення специфіки конкретної області, відтворено цілісну картину національного буття. Однак при значній кількості здобутків залишається ще багато лакун, котрі потребують системного розгляду. Серед таких – усвідомлення неординарності культури кримських татар, означення ролі етносу в еволюції загальноєвропейського мистецтва. Кваліфікаційна праця У. Бекірова «Кримськотатарський пісенний фольклор в академічній і джазовій композиторській практиці» заповнює вказані прогалини, вводить до наукового

обігу невідомі широкому загалу імена метрів, аналізує їх надбання, а тому, безумовно, є нагальною, затребуваною.

Зв'язок роботи з науковими програмами та темами. Дисертація виконана згідно з планами науково-дослідної роботи кафедри академічного і естрадного вокалу та звукорежисури Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв та відповідає дослідницькій тематиці кафедри «Актуальні проблеми музичного мистецтва: теорія, історія, практика» (державний реєстраційний № 0118U100097).

Наукова новизна, достовірність результатів. Інноваційність представленої студії полягає в тому, що вперше простудійована творчість провідних кримськотатарських діячів (Е. Налбандова, Е. Емір, Р. Бекірова, У. Бекірова) крізь призму музичного фольклору вказаного етносу. Здобувачем також висвітлено доробок засновників професійної композиторської школи – І. Бахшиша, А. Каврі, А. Рефатова, Я. Шерфедінова; літературно-поетичні зразки О. Акчокракли, У. Іпчі, Б. Чобан-заде у контексті їх звернення до народної спадщини; подальшого розвитку набули джерелознавчі виміри вивчення заявленої квестії тощо.

Практичне значення одержаних результатів. Найбільшою цінністю розвідки У. Бекірова є конструювання цілісного дослідження імплементації кримськотатарського пісенного фольклору в академічній, джазовій композиторській практиці. Теоретичні положення, музикознавчі розбори опусів зможуть послугувати основою, розширенню сутності навчальних курсів «Історія української музичної культури», «Художнє краєзнавство», «Аналіз музичних творів», «Музична інтерпретація», «Джазова композиція» та ін. Матеріали праці доцільно впроваджувати при організації концертно-виконавського життя, у процес підготовки здобувачів освіти (реалізуюючи креативні проекти, здійснюючи музично-просвітницьку, профорієнтаційну роботу).

Оцінка змісту дисертаційної роботи та її відповідність встановленим вимогам. Рецензована студія складається зі вступу, трьох розділів, висновків

до кожної структурної частини, загальних висновків, списку використаних джерел (183 позиції), додатків. Дисертація відповідає науковим запитам, містить результати власних розвідок У. Бекірова, цитування ідей інших авторів має посилання на запозичену літературу.

Теоретична база праці сформована із застосуванням досліджень мистецтвознавчого, культурологічного, філософського змісту, які відображають провідні досягнення національної, зарубіжної гуманітаристики. Їх пізнання, а також доцільна інтеграція комплексу взаємопов'язаних методів (джерелознавчого, історичного, аналітичного, текстологічного, стильового аналізу та ін.), адекватних об'єкту, предмету, меті, завданням дисертації, сприяли отриманню інноваційних результатів. Опираючись на постулати відомих вчених, Усеїн Різайович змодельовав монолітну концепцію становлення, розвитку кримськотатарської композиторської школи, визначив домінуючі її ознаки, виявив трансформацію у XXI столітті. Запропонований алгоритм музикознавчого аналізу опусів знакових майстрів регіону можна використовувати, опановуючи шедеври багатьох українських, західноєвропейських деміургів.

Архітектоніка кваліфікаційної роботи раціональна, структурована. Виклад матеріалу, глибина доведення положень засвідчили їх вагомість для сучасного мистецтвознавства. Характерна ознака студії – інтегрованість до існуючої парадигми національної гуманітаристики.

У першому розділі «Теоретико-методологічні засади вивчення кримськотатарського пісенного фольклору» піддано критичній оцінці видання, які містять відомості про народну музичну творчість. Здобувач застосував декілька наукових напрямів (історико-археологічний, музично-історичний, музично-культурологічний та ін.), що увиразнило історіографію, сприяло формуванню тезаурусу розвідки. Цінне – висвітлення мистецької спадщини композиторів народу першої половини XX століття. Автор доводить: основою здобутків метрів є фольклор, котрий, поєднуючись із їх індивідуально-творчою манерою, продукує самобутній колорит, відображає світоглядні, ментальні риси

кримських татар. Задля поглиблення категоріального апарату пан Усеїн студіює низку фундаментальних праць з питань сутності, функцій фольклору, способів його стилізації в професійній музиці. Представлені відомості сприяли виявленню шляхів втілення народної пісенності практикою кримськотатарських майстрів.

Перший розділ роботи, висновки до нього продемонстрували глибинність проникнення У. Бекірова у проблематику дисертації; володіння значним фактологічним матеріалом, багатоманітними підходами гуманітаристики; вміння аналізувати наукові джерела; здатність класифікувати, узагальнювати інформацію, формулювати самостійні, оригінальні, логічні підсумки.

Другий розділ «Кримськотатарський пісенний фольклор в академічній музиці» вагомих музикознавчими розборами опусів провідних діячів народу – Едема Налбандова, Алемдара Караманова, Ельвіри Емір, Різи Бекірова. Автор детально осягнув форму, образний зміст, засоби виразності, які слугують глибинності передачі кримськотатарської унікальності. При своєрідності мистецького почерку кожного метра, домінуюча риса представлених зразків – опора на народність, котра отримує суб'єктивну експлікацію. Здобувач вмотивовує актуальність, креативність фольклору, його здатність трансформуватися, синтезуватися з сучасними композиторськими техніками.

Особливою прогресивністю означений третій розділ праці «Пісенний фольклор кримських татар у музичній творчості джазових авторів». Науковець, студіюючи специфіку джазу та фольклору, приходять до обґрунтованого міркування, щодо спорідненість вказаних феноменів, де точкою перетину є: імпровізаційність, варіантність трактування опусу, колективність. Теоретичні постулати проілюстровані конкретними культурними артефактами, вони піддалися серйозному осмисленню Усеїна Різайовича. Цінний мистецтвознавчий аналіз «Концерту для фортепіано №1» та «Етюдів для фортепіано» дисертанта. Композиторське музикознавство – виняткове явище, котре фіксує різні рівні свідомість маестро, дає цілісне уявлення про постать деміурга. Завдяки представленому матеріалу, ми можемо сприйняти

вербальний образ не тільки творчого стилю У. Бекірова, але і унікальне бачення сучасного стану буття кримськотатарського професійної культури, ролі народної пісні у ній. Провідне положення розділу – джазове мистецтво етносу відображає його неповторність, разом з тим суголосне загальносвітовим цивілізаційним процесам. Характеризуємо представлений розділ безумовним досягненням даної розвідки.

Висновки демонструють результати дослідження, підтверджують новизну отриманих здобутків. Аналітичним шляхом Усеїн Різайович розв’язав головне завдання кваліфікаційної роботи – визначив особливості втілення кримськотатарського фольклору в академічній і джазовій музиці.

Відмітимо креативний підхід У. Бекірова, де гармонійно поєднана позиція вченого з емоційним поглядом майстра-універсала – композитора, виконавця, педагога, музично-громадського діяча, котрий особисто залучений до культурного життя країни, власною творчістю акумулює кримськотатарський дискурс. Наголосимо на спорідненості наукової діяльності Усеїна Різайовича із викладанням у Львівській національній музичній академії ім. М.В. Лисенка, Національній музичній академії України ім. П.І. Чайковського. Він теоретично, практично осмислює академічне, джазове мистецтво, пропагує етнічні фольклорні традиції, сприяє інтеграції українських здобутків в світовий музичний простір.

Повнота викладу основних наукових положень, висновків та рекомендацій у наукових публікаціях авторки. За результатами студії Усеїном Різайовичем було оприлюднено 12 одноосібних публікацій; із них – 3 статті у фахових журналах України, 1 – зарубіжному періодичному виданні, 8 – апробаційного характеру. Різні аспекти дисертації обговорювалися, отримали позитивну оцінку на наукових конференціях, засіданнях кафедри академічного і естрадного вокалу та звукорежисури Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв (2018–2023).

Дані про відсутність порушень щодо академічної доброчесності.

Опанування кваліфікаційної праці уможлиблює констатувати дотримання норм академічної доброчесності. Робота виконана самостійно У. Бекіровим.

Зауваження та дискусійні моменти. Переходячи до полемічної частини відгуку відмітимо, що вона вмотивована не так недоліками, скільки позитивними сторонами рецензованого тексту, відтак покликана розвивати найбільш перспективні, актуальні напрями дисертації.

1. Схвально оцінюючи логіку побудови розвідки, все ж таки, на нашу суб'єктивну думку, доречніше почати перший розділ з висвітлення джерелознавчих аспектів вивчення фольклору, що в підрозділі 1.2. уможливило глибше зрозуміти специфіку народної творчості кримських татар, а у підрозділі 1.3 її експлікацію композиторською практикою.

2. Вважаємо доцільним означити хронологічні рамки праці. Обґрунтування нижньої межі зафіксувало б етап зародження професійного композиторського мистецтва регіону, верхня часова межа – його актуальність, модерність, здатність до трансформації у нинішніх соціокультурних реаліях.

3. Безперечно, науковою новизною праці є здійснення музикознавчого аналізу знакових опусів кримськотатарських майстрів. Вбачаємо необхідним в додатках подати фрагменти партитур (або посилання на електронні ресурси з їх розміщенням у мережі Інтернет), що увиразнило б практичну цінність студії, дало змогу мистецьким колективам пропагувати здобутки представлених діячів.

4. Наскільки затребувані у концертній практиці українських, європейських виконавців твори досліджуваних Вами метрів?

5. Ви розумієте значення креативної спадщини кримськотатарських композиторів певним етапом розвитку регіональної музики, чи феноменом, котрий сприяє поступу західноєвропейської культури?

Незважаючи на те, що дисертація написана грамотно, літературною мовою, у тексті трапляються стильові похибки.

Проте зрозуміло, висловлені критичні зауваження, поставлені запитання дискусійні, тому не варто розглядати їх такими, які впливають на високу кінцеву оцінку. Рецензована праця сучасна, нагальна, звернена до проблем загальнонаціонального, регіонального (кримськотатарського) мистецтвознавства. З огляду на інформативність розвідки, вагомість представлених здобутків, необхідність ознайомлення широкого загалу реципієнтів із творчістю кримськотатарських майстрів, музичною культурою народу бажано видати її окремою монографією.

Загальний висновок. Підсумовуючи опонентський відгук зазначимо: повнота, послідовність розкриття теми, новизна, серйозність джерельної бази, цілеспрямованість загальної логіки, чіткість теоретичного, практичного призначення кожного розділу й підрозділу дають підстави вважати кваліфікаційну працю У. Бекірова «Кримськотатарський пісенний фольклор в академічній і джазовій композиторській практиці» самостійною, завершеною студією. Робота відповідає вимогам МОН України, що викладені в пп. 5 – 9 Постанови Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року №44 «Про затвердження порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», а її автор заслуговує присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 025 – Музичне мистецтво.

Офіційний опонент:

кандидатка мистецтвознавства, доцентка,
доцентка кафедри дошкільної та спеціальної освіти
Мукачівського державного університету

 Леся МИКУЛАНИНЕЦЬ

Підпис засвідчую
(вчений секретар)

Оксана КОРОЛОВИЧ